

Sociološki pogledi na izobraževanje

Uspešnost mladih v slovenskem šolskem sistemu

Raziskovalna naloga pri sociologiji in politologiji
Gimnazija Vič, Tržaška cesta 72, 1000 Ljubljana

Mentor dr. Matjaž Poljanšek, prof.

Hana Lupinc Korošec, 4.e

Ljubljana, šolsko leto 2021/2022

Izvleček

V raziskovalni nalogi ‘‘Sociološki pogledi na izobraževanje - Uspešnost mladih v slovenskem šolskem sistemu’’ smo raziskovali korelacijo med različnimi dejavniki in šolsko uspešnostjo. Poglobili smo se v vpliv prirojenosti inteligence, spola, primarne socializacije, samopodobe, kulturnega kapitala, družbenega položaja, družinske strukture in procesov, šolske deviantnosti, socialne anksioznosti, odtujenosti, anomičnosti, lokusa kontrole, obšolskih dejavnosti, itd. na posameznikovo uspešnost.

S seminarsko nalogo smo želeli odkriti povezavo med socio-ekonomskim ozadjem ljudi, njihovo izbiro gimnazije, reprodukcijo družbene slojevitosti med samimi gimnazijami ter posledično ugledom gimnazije in uspešnosti dijakov pri opravljanju splošne mature.

V empiričnem delu so nas zanimale predvsem razlike v kulturnem kapitalu dijakov dveh ljubljanskih gimnazij, ki naj bi se odražale v stopnji formalno dosežene izobrazbe staršev dijakov, udeleževanju na kulturnem področju, obiskovanju glasbene šole, številu prebranih knjig, itd.

Med drugim smo raziskovali tudi ambicije na študijskem področju enih in drugih, kjer smo primerjali povprečne ocene, vpis na fakultete, vpis na študij v tujini, pričakovan zaslužek ob prvi redni zaposlitvi, itd.

Ključne besede: šolska uspešnost, vplivi na uspeh, družbeni izvor, kulturni kapital, meritokracija

Kazalo vsebine

Uvod.....	1
Hipoteze	2
Metodologija	2
Opredelitev problema.....	3
Vplivi šolske uspešnosti.....	4
Prirojenost intelektualne sposobnosti.....	4
Socializacija in njen vpliv na uspešnost in intelektualno razvitost	4
Primarna socializacija.....	5
Sekundarna socializacija.....	6
Terciarna socializacija oziroma prehod v odraslost	6
Spol.....	7
Družbeni položaj	9
Kulturni kapital	10
Družinski procesi in struktura	10
Šolska deviantnost.....	11
Socialna anksioznost	12
Odtujenost	12
Anomičnost	13
Samopodoba / Vpliv šolskega uspeha na razvoj mladostnika.....	13
Lokus kontrole.....	13
Obšolske dejavnosti.....	14
Empirični del.....	15
Interpretacija rezultatov.....	20
Zaključek.....	21
Bibliografija	22

Uvod

Šolska uspešnost je produkt številnih dejavnikov, ki so bili do sedaj preučevani v številnih raziskavah. Poseben poudarek se daje pomenu šolske uspešnosti od začetka 70. let prejšnjega stoletja, ko je Daniel Bell predstavil teorijo, ki trdi da živimo v družbi znanja, kjer je družbena stratifikacija tesno povezana s formalni znanjem (Bell, 1973). Hansen (Hansen v Flere, 2009) predstavi teorijo, da družbena stratifikacija temelji na izobraževalnem sistemu, ki je osnovan na dveh idejah. Prva je povezana z Bellovo teorijo (1971), ki nakazuje, da je šolska uspešnost dejavnik družbenega položaja, šolski sistem pa deluje skladno z meritokratskimi načeli, kjer so najbolj uspešni najsposobnejši. Druga sledi Bourdieu (1996) s teorijo, da se šole navzven predstavljajo kot meritokratske ustanove, ki mladim omogočijo ustrezne kompetence, da dosežejo ustrezne zaposlitve in družbene položaje, čeprav v resnici delujejo kot mehanizem, ki reproducira družbene neenakosti.

Zanimala nas je stopnja meritokracije v slovenskem šolstvu ter vplivi na akademski uspeh posameznika, ki se pogosto pojavlja kot eden izmed ključnih faktorjev vertikalne družbene mobilnosti. Raziskovali smo vpliv dednosti inteligence, primarne in sekundarne socializacije, kulturnega kapitala, socialnega in ekonomskega kapitala družine, vpliv otrokovih karakternih lastnosti in samopodobe, notranjega in eksternega lokusa nadzora, struktura družine in družinski procesi, deviantnosti in socialne anksioznosti.

V empiričnem delu raziskujemo vprašanje kulturnega kapitala posameznikov vpisanih na različne ljubljanske gimnazije. V izobraževalnem sistemu, v katerem vpis na gimnazijo določa posameznikov uspeh tekom zadnjega triletja osnovnošolskega izobraževanja, se venomer pojavljajo primerjave med kvaliteto gimnazij, uspešnostjo dijakov in ozadjem dijakov. V empiričnem delu bomo anketirali dijake Gimnazije 1, katerih povprečje točk na splošni maturi je vsako leto nad slovenskim povprečjem, prav tako gimnazijo zaznamuje visoka omejitev ob vpisu na gimnazijo ter na drugi strani dijake Gimnazije 2, kjer omejitve ob vpisu praviloma ni. Zanimajo nas predvsem morebitne razlike v kulturnem kapitalu dijakov Gimnazije 1 in Gimnazije 2, ki posledično vplivajo na strukturo dijakov in v nadaljevanju tudi njihov povprečni uspeh na splošni maturi.

Cilj seminarske naloge je bolj poglobljeno razumevanje strukture dijakov različnih gimnazij in vpliv le-te na uspeh celotne šole, ki se pogosto meri v povprečnem številu doseženih točk na splošni maturi.

Hipoteze

Postavili smo naslednje hipoteze, ki smo jih preverjali skozi teoretični in empirični del naloge.

- (I) Stopnja formalno dosežene izobrazbe staršev dijakov Gimnazije 2 bo nižja v primerjavi z dijaki Gimnazije 1.
- (II) Število knjig, ki jih ima v lasti družina dijaka bo manjše med dijaki Gimnazije 2 kot Gimnazije 1.
- (III) Dijaki Gimnazije 2 so kot otroci redkeje obiskovali gledališče, knjižnice in razne kulturne dogodke kot dijaki Gimnazije 1.
- (IV) Na Gimnaziji 1 bomo našli več dijakov, ki so uspešno dokončali vsaj nižjo glasbeno šolo.
- (V) Na Gimnaziji 2 bomo našli več dijakov, ki se aktivno udeležujejo športnih tekmovanj.
- (VI) Šolski uspeh ob koncu leta dijakov Gimnazije 2 bo nižji v primerjavi z dijaki Gimnazije 1.
- (VII) Med dijaki Gimnazije 2 se bo manj dijakov vpisovalo na študije z višjo omejitvijo.
- (VIII) Dijaki Gimnazije 2 se bodo redkeje vpisovali na študij v tujini.
- (IX) Dijaki Gimnazije 1 bodo pričakovali višjo mesečno plačo ob redni zaposlitvi kot dijaki Gimnazije 2.

Metodologija

V empiričnem delu seminarske naloge smo pridobili rezultate z anketo kombiniranega tipa.

Opredelitev problema

Dandanes se šolska uspešnost povezuje ne le z znotrajšolsko problematiko, temveč tudi z oddaljenimi pojavi vezanimi na prihodnost otrok, kasneje odraslih državljanov. V širšem družbenem kontekstu naj bi vplivala tudi na narodni dohodek, konkurenčnost gospodarstva in družbe v mednarodnem merilu. (Flere, 2009)

Torej ali šola deluje skladno z meritokratskimi načeli ali deluje kot mehanizem, ki zgolj reproducira družbene neenakosti? Tudi če deluje kot meritokratska ustanova, so štartna izhodišča mladih neenaka ob vstopu v sistem izobraževanja. Kdo so tako tisti, ki so v znatni prednosti in ali so navadno zgolj potomci tistih, ki so prav tako prihajali v izobraževalni sistem z boljših štartnih izhodišč? Je meritokratska družba morda zgolj mit modernega časa, ki na posameznika prelaga vso odgovornost za njegovo prihodnost in uspešnost v kompleksnih družbah 21. stoletja?

Vplivi šolske uspešnosti

Prirojenost intelektualne sposobnosti

Z ozirom na raziskavo Sergeja Flereta, profesorja za sociologijo na mariborski Filozofski fakulteti, so za šolski uspeh, odločilni predvsem procesi v zgodnjem otroštvu, manj pa podedovani geni. Ti k uspehu prispevajo kakšno tretjino, morda največ polovico, medtem kot preostali del prispeva socializacija.

Intelektualna sposobnost je fenotipska lastnost, ki se skozi življenje posameznika spreminja in razvija, nanjo pa vplivajo prirojene dejavniki in vplivi okolja. Intelektualna sposobnost (IQ-inteligentni količnik), naj bi bila po mnenju nekaterih raziskovalcev v 60% dedna, spet drugi trdijo od 70% do 80%. Dednost v tem pomenu, ne predstavlja neposredne dedne prenosljivosti lastnosti staršev na potomce. Pojem izraža stopnjo prirojenosti lastnosti, ki je deloma odvisna od prirojnih ter predvsem fenotipskih lastnosti staršev. To ne pomeni, da lahko tistih 75% variance inteligentnosti razlagamo z inteligenco bioloških staršev. V ozir moramo vzeti, da je genotip posameznika le deloma določen z genotipom staršev, deloma pa z naključno in specifično formulacijo genov. Študije potrjujejo visoko skladnost IQ pri enojajčnih dvojčkih med tem ko so razlike med starši in otroci znatnejše. K prirojenim faktorjem inteligence lahko vključimo tudi dogajanje v maternici in ob rojstvu, ki naj bi na samo varianco inteligentnosti vplivalo v 20%. Natančen odstotek genskega prispevka staršev k inteligenci otroka je težko določljiv, saj tudi IQ staršev pod vplivi okolja variira, ti vplivi pa ne vplivajo na prirojene sposobnosti otrok (Flere, 2009).

Socializacija in njen vpliv na uspešnost in intelektualno razvitost

Približno polovica inteligence je prirojene, druga polovica se oblikuje v procesu zgodnje socializacije. Da bi razumeli, kateri faktorji poleg neodvisnih spremenljivk, vplivajo na uspeh v šoli in posredno na odločitev o nadaljnjem izobraževanju se moramo poglobiti v primarno in sekundarno fazo socializacije ter področja razvoja, ki se jih dotikata.

Prav uspešen proces socializacije je tisti, ki sledi v zdravo samopodobo, odnos do življenja ter posredno do uspešnosti v današnjem svetu. Ne le da sprejmemo splošne družbene norme in vrednostni konsenz, temveč se izoblikujejo tudi vrednote na ravni posameznika. Skozi vsa življenjska obdobja pridobivamo socialne veščine in se socializiramo skozi raznolike situacije in vloge, ki jih prevzamemo. Poteka v vseh življenjskih obdobjih, kar je ključno za človekov razvoj, a se razlikuje po intenzivnosti, načinih, učinkih in temah, ki jih zadeva. Za proces velja ireverzibilnost, saj se socializacije ne more popolnoma nadoknaditi, v kolikor je človek bil brez stika z družbenim okoljem.

Socializacija je proces, ko se v stiku z družbenim okoljem, drugimi ljudmi, naučimo delovati kot družbena bitja in si izoblikujemo svojo osebnost. Spoznavamo kulturo in jo sprejemamo za svojo, se inkulturiramo ter interioriziramo družbene vrednote in norme. Vsako obdobje zaznamujejo določene vloge, dejavnosti, izkušnje, družbena pričakovanja in nenazadnje življenjski stil. Z vsemi izkušnjami se ne spreminjamo le na biološki, psihični in socialni ravni, temveč se spreminja tudi naša identiteta.

Ta proces pa ni pomemben le za posameznika, temveč tudi za ciklično obnavljanje družbe. Brez procesa socializacije družba kot konstrukt vrednot in norm, ki črtajo meje morale in kulturnega ne bi mogla obstajati (Počkar, Andolšek, Popit, & Barle Lakota, 2009).

Socializacijo delimo na tri obdobja; primarno, sekundarno in terciarno. Meje med posameznimi obdobji pa so vse bolj zabrisane in dejavnosti povezane z določenim obdobjem manj določene.

Primarna socializacija

V vseživljenjskem procesu socializacije ima izreden pomen primarna, ki jo povezujemo z otroštvom, tj. z obdobjem skoraj popolne nesamostojnosti in odvisnosti od drugih (odraslih). Primarna socializacija poteka znotraj primarnih družbenih skupin in prav zato ima pomembno vlogo v njej družina. Poteka v prvih letih človekovega življenja do vključevanja v šolski sistem.

V tem obdobju se razvijejo močne čustvene vezi in pridobljene socialne izkušnje vplivajo na kasnejši človekov razvoj. Razvoj teh je temelj, na katerem se razvija nadaljnjo kompleksno učenje. Raziskave so pokazale, da so otroci, ki v zgodnjem otroštvu, niso imeli možnosti za vzpostavitev trdnih čustvenih odnosov, kasneje pokazali znake lingvistične in intelektualne retardacije.

Jasno je, da otrok nima možnosti izbire, v kakšno družino se bo rodil in tako posledično nima možnosti izbire prvih socialnih izkušenj, ki so nadaljnja osnova. Vrednote, norme in vzorce ravnanja, ki jih otroci prevzemajo od staršev, le ti dojemajo kot samoumevne in edine možne, kar je posledica močne povezanosti. Dandanes je večina otrok vključenih v vrtece, v preteklosti pa so pri otrocih višjih družbenih slojev to vlogo prevzele varuške in dojljice, tako tudi vpliv tega okolja ni zanemarljiv.

Socialni sloj bistveno vpliva na našo socializacijo, saj je od tega odvisno kakšen način življenja bo otrok prevzel od svojih staršev. Glede na mesto staršev v socialni strukturi, tudi otroci vsaj sprva prevzamejo principe svojega socialnega kroga.

Prav stiki z družbenim okoljem so v tej najzgodnejši dobi pomembni in esencialni tudi zato, da se lahko kasneje uresniči človekova potencialna človeškost, torej da človek razvije specifične človeške načine vedenja in lastnosti. Prizvajanje jezika je ključnega pomena pri razvoju človeka kot individualnega in družbenega bitja. V kolikor človek v prvih letih življenja ni imel možnosti človeškega komuniciranja, ne bo nikoli zmožen razmišljujočega govora, kar dokazujejo primeri nesocializiranih otrok. Če se ne razvije zmožnost govora oziroma jezika, ni podlage za razvoj individualnega razmišljanja. (Poljanšek, Socializacija, brez datuma)

Otroci se učijo s instrumentalnim pogojevanjem, klasičnim pogojevanjem in modelnim učenjem. Posnemajo okolico in se identificirajo skozi igro, sledijo odzivom ter počasi vzpostavljajo kriterije sprejemljivega in nesprejemljivega. Postopoma začnejo dojemati in opazovati pričakovanja drugih ter se odzivati nanje v skladu z le-temi. Vladajo neformalna pravila in otroci spoznavajo pravilnost svojih dejanj, skozi neformalne sankcije (nagrajevanje ali kazen).

Po Meadovem mnenju se družbeni jaz oblikuje nekje do starosti osmih let, ko je otrok zmožen ločevati med "jaz" in "mene" ter razvije občutek sebstva. Ta občutek se oblikuje po interakciji z okolico in je bistven družbeni proces, ki omogoči, da vidimo sebe z družbene perspektive ter znamo zadovoljiti svoje cilje in želje, znotraj družbeno sprejemljivih okvirov.

Sekundarna socializacija

Nekateri strokovnjaki kot sekundarno socializacijo označujejo le obdobje poznega otroštva in mladosti, kar v modernih družbah povezujemo predvsem z obdobjem šolanja. V sodobnih družbah postaja svet v katerega vstopimo po prvi fazi socializacije, raznolik in razčlenjen. Vključujemo se v različne organizacije, institucije in družbene skupine izven domačega zavetja. Odkrivamo nove vloge, družbene norme, vrednote in spoznavamo različne družbene svetove, ki jih med seboj primerjamo, včasih tudi izbiramo. Za vključitev v širši družbeni svet so značilni številni racionalni in formalni odnosi.

Okvirno se deli na klasično mladost, podaljšano mladost in predodraslo obdobje.

Pojav mladosti je značilen za moderne družbe in je povezan s podaljševanjem šolanja. S tem je mladost postala vmesno obdobje med otroštvom in odraslostjo, kar pomeni premik le-te v kasnejša leta. S podaljševanjem šolanja se daljša tudi vmesno obdobje, a mladi v modernih družbah dozorevajo hitreje; v biološkem in kognitivnem smislu, kar je nov zgodovinski pojav.

Je obdobje biološkega in psihosocialnega zorenja, v katerem se pripravljamo na odraslost. Značilno je preizkušanje številnih vlog, življenjskih stilov in zmožnosti. Ob vseh družbenih vlogah v katerih se mladi znajdejo, se lahko pojavijo konflikti povezani z različnimi pričakovanji ali preobremenjenost s številnimi vlogami. Družbene vloge ponotranjimo, kar je vloga socializacije.

Za tradicionalne družbe je značilno, da je status posameznic in posameznikov večinoma vnaprej določen z družinskim ozadjem. V modernih družbah pa obstajajo vsaj formalno dane številne možnosti izbire, zato številni mladostniki doživljajo kot stresno obdobje, saj vidijo odločitve kot dokončne ter ključne za potek življenja. Iz tu lahko izvira identitetna zmeda, kriza, negotovost, ...

Mladost je poznana kot labilno obdobje, ki je zaznamovano s posebno skrbjo in nadzorom odraslih oseb. Predstavlja pripravo na odraslost ter življenje in delo odraslega človeka. V tem obdobju so mladostniki ekonomsko in drugače odvisni od staršev, šolskih institucij. Iz tega tudi izvira njihova družbena podrejenost, kar pa je v nesoglasju z željo po neodvisnosti (Počkar, Andolšek, Popit, & Barle Lakota, 2009).

Terciarna socializacija oziroma prehod v odraslost

Obdobje, ki sledi zaključku šolanja in torej nima neposredne zveze na uspeh in odločitve šolarja, pa ga je vseeno vredno omeniti. Zaradi potrebe po osvojitvi več znanj in veščin za opravljanje določenega poklica ali pa zaradi omejenosti možnosti zaposlitve, veliko mladih vidi rešitev v podaljševanju šolanja. S tem se podaljšuje tudi ekonomska odvisnost od staršev in bivanje v primarni družini, leta osamosvajanja se pomikajo daleč v dvajseta leta. Prehodi

v odraslost so čedalje bolj pozni, nejasni, individualizirani, na ravni posameznika pa negotovi in tvegani.

Znotraj različnih družb se oblikujejo raznovrstni kriteriji za posameznikovo odraslost in osamosvojitvev. V modernih družbah sta merili za prehod v odraslost, navadno povezani s stalno zaposlitvijo in prevzemanjem starševskih in partnerskih vlog.

Spol

Iz raziskav je razvidno, da ima spol vpliv na uspešnost znotraj šolskega sistema, a se od drugega letnika srednje šole ta vpliv signifikantno zmanjša. Očitne razlike so očitne znotraj osnovnošolskega šolanja, iz česar bi lahko površno sklepali, da se razlike s psihičnim razvojem zmanjšujejo. Ob pogledu na statistično povprečje je razviden slabši uspeh srednješolcev kot srednješolk in ob površinski interpretaciji bi trdili, da na to vpliva biološki spol. Za korektne rezultate je v ozir potrebno vključiti spremenljivke, ki imajo vpliv na srednješolke in srednješolce.

		N	M	SD	F
Inteligenci Količnik	Ženske	638	102,48	17,37	4,18
	Moški	666	100,45	18,39	
Šolska uspešnost V OŠ	Ženske	638	3,87	0,86	64,95***
	Moški	666	3,47	0,92	
Šolska deviantnost	Ženske	637	2,07	0,69	61,35***
	Moški	666	2,51	0,86	
Bližina očeta	Ženske	619	3,39	1,10	2,35
	Moški	651	3,30	1,03	
Bližina matere	Ženske	637	3,87	0,90	46,93***
	Moški	662	3,53	0,88	
Nadzor obeh Staršev	Ženske	637	3,56	1,06	52,95***
	Moški	664	3,12	1,09	
Negativna Samopodoba	Ženske	638	2,37	0,72	15,21***
	Moški	664	2,22	0,65	
Socialna Anksioznost	Ženske	637	2,75	0,94	8,87**
	Moški	664	2,61	0,82	
Odtujenost	Ženske	638	2,17	0,76	0,08
	Moški	665	2,16	0,74	
Anomičnost	Ženske	638	3,21	0,82	10,50***
	Moški	659	3,06	0,81	
Interni lokus Nadzora	Ženske	638	4,13	0,73	52,40***
	Moški	661	3,81	0,87	
Eksterni lokus - močni drugi	Ženske	638	2,28	0,85	22,15***
	Moški	662	2,50	0,86	
Eksterni lokus - neznanе okoliščine	Ženske	638	2,56	0,90	0,74
	Moški	662	2,52	0,86	

Družbeni status Družine	Ženske	638	3,33	0,71	35,56***
	Moški	661	3,58	0,76	
Kulturni kapital	Ženske	638	2,48	0,83	128,00***
	Moški	666	2,00	0,68	

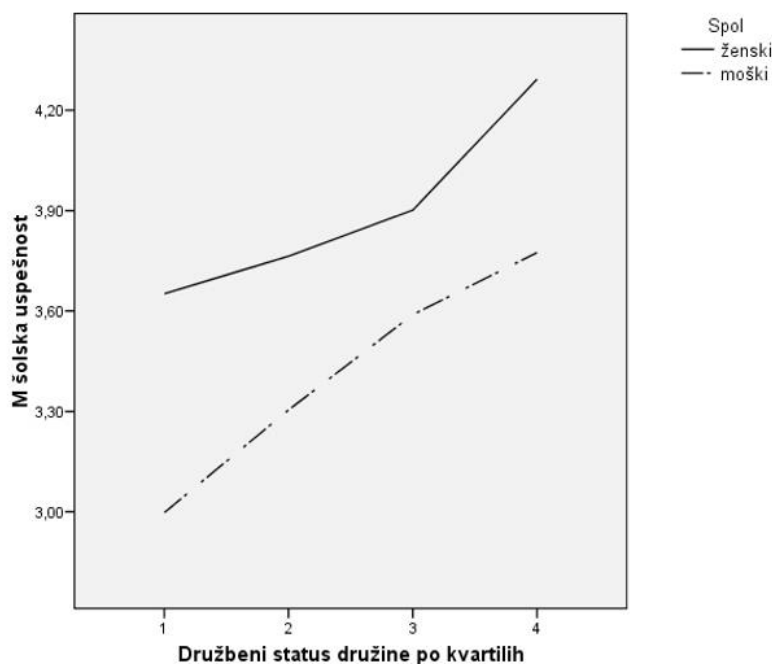
Opomba: 1 kjer je krščena predpostavka o homogenosti varianc, je naveden Welchov F. Povprečja, ki imajo različen indeks se statistično značilno razlikujejo na ravni $p < 0,05$. * $p < 0,05$. ** $p < 0,001$.

(Flere, 2009)

Raziskave so pokazale, da imajo dekleta višje rezultate pri šolski uspešnosti v osnovni šoli, bližini matere, nadzoru obeh staršev, negativni samopodobi, socialni anksioznosti, notranjem nadzoru lastnega življenja (interni lokus nadzora), anomičnosti in kulturnem kapitalu. Srednješolke svoje neuspehe v večji meri pripisujejo same sebi, so bolj povezane z materjo in se počutijo bolj nadzorovane s strani staršev. Na drugi strani imajo fantje večje vrednosti pri šolski deviantnosti, zunanjem nadzoru nad življenjem (eksterni lokus nadzora – pomembni drugi) in pri vplivu družbenega statusa družine. Srednješolci šolsko (ne)uspešnost pogosteje povezujejo z zunanjim nadzorom oziroma avtoriteto, večina faktorjev z višjo vrednostjo pa je zaznamovana z odmikom od šole in šolskih dosežkov. Med tem ko so pri srednješolkah višje izražene spremenljivke v povezavi s pozitivnejšim odnosom do izobraževanja, lokusom nadzora (internega in eksternega) in socializacijo, predvsem odnosu s starši. Ključnega pomena je prav oblikovanje samonadzora, torej, da otrok razvije sposobnost dolgoročnega načrtovanja in uresničevanja rednih dejavnosti, naj bodo to šolske ali izvenšolske. Višji kot je samonadzor, višja je raven inteligence, kot so dokazale številne raziskave. Temeljna dejavnost za razvoj samonadzora je branje ter ljubezen do branja, kar pa je v času digitalizacije oteženo. Vlogo pri tem igrajo starši, ki naj bi bili usklajeni v vzgoji, prav tako pa bi tudi sami imeli določen kulturni kapital in vrednotenje vedenja. Večji vpliv kulturnega kapitala se je izrazil zgolj pri dekletih. Prav tako so psihološke spremenljivke izrazile opaznejši vpliv na dekleta. Razlike med spoloma so bile primerjane tudi znotraj raziskave, ki je vključila vpliv standardnih socio-demografskih spremenljivk. Rezultati so pokazali, da tudi ekonomski položaj družine, izobrazba staršev ter velikosti in struktura družine, ne eliminirajo vpliva spola. Jasno razvidni so rezultati raziskave, ki pokažejo večji vpliv socialnega ozadja kot faktorja spola. Raziskava je v preiskovano populacijo zajela škotske šestnajstletnike, ki so ob koncu osnovnega šolanja leta 1998 opravljali nacionalno preverjanje znanja (Standard Grade, 1998). Socialni razred je v tem primeru določen glede na stopnjo izobrazbe in zaposlitev očeta, precej podobni rezultati pa se pokažejo tudi v primeru vključitve obeh staršev (nenazadnje je največ partnerskih zvez med ljudmi znotraj istega sloja). Graf predstavi, da so tudi znotraj istega družbenega razreda, očitne razlike v spolu. Na splošno so se mladi, katerih starši opravljajo fizična in ročna dela odrezali slabše, kot tisti, katerih starši opravljajo intelektualna dela ipd. Povprečna razlika v uspešnosti med spoloma je bila manjša kot razlika v uspešnosti glede na družbeni razred. Razlike med spoloma so bile odkrite v vseh slojih, izjemoma med učenci z neizobraženimi starši. Številne raziskave so se usmerile na preiskovanje majhnega odstotka ženskega spola v vedah kot so matematika, znanost in inženirstvo ter večji odstotek teh, ki študirajo biologijo kot fiziko. Spet druge študije se osredotočajo na nizko število študentk v tehniki in tehnologiji in na drugi strani procentualno majhno število moških, ki študirajo jezike. Izsledki raziskav so pokazali, da ni preprostega odgovora, ki bi vodil do razlage o procentualni porazdelitvi po znanostih. Na šolski uspeh vplivajo številni faktorji, ki različno vplivajo na spola, kot so medvrstniški pritisk, učni način, odnos učitelj-učenec ter razredna interakcija, vsebina predmetnika in ocenjevalne metode, odnos staršev, kulturna pričakovanja glede na spol, priložnosti po končani izobrazbi in razlike med spoloma na delovnem mestu (Tinklin, Croxford, Ducklin, & Frame, 2003). V raziskavi izpostavijo, da tudi ti faktorji niso zanemarljiv vpliv na odnos, upe, pričakovanja, samozavest, ki jih povezujejo s šolo in nenazadnje sam odnos mladih do šole (Flere, 2009).

Družbeni položaj

Družbeni položaj je temeljni družboslovni pojem, ki predstavlja mesto posameznika ali cele skupine v okviru družbe, zlasti glede na rang in ugled posameznikov v družbi. Raziskava je pokazala, da je lahko razumljen kot pripisan in kot dosežen. V moderni družbi je najbolj povezan s šolanjem, ki je postalo glavno sredstvo za doseg le-tega (Bell, 1971). Na doseg družbenega položaja z izobraževanjem vplivajo številni družbeni in psihološki mehanizmi. V ozir raziskovanega vprašanja je potrebno zajeti reproduciranje družbenih neenakosti tekom šolanja in vprašanje meritokracije v šolah. Povezanost družbenega statusa družine in šolske uspešnosti je postala ena izmed glavnih tem sociologije izobraževanja. Bourdieu (1974) izpostavlja starševski kulturni kapital, Bernstein poudarja vpliv jezikovnega koda, ki ga neka družbena skupina uporablja vsakodnevno (Bernstein, brez datuma), na drugi strani Goldthorpe meni, da se navkljub brezplačnemu šolanju na nekaterih stopnjah pojavljajo dodatni materialni stroški, ki jih starši in otroci racionalno upoštevajo glede na družinske dohodke. V sklopu raziskave se je družbeni položaj raziskoval na podlagi treh indikatorjev: zaznani ekonomski položaj, stopnja dosežene šolske izobrazbe matere in stopnja dosežene šolske izobrazbe očeta. Na mestu ekonomskega položaja prevladuje pripravljenost razpolaganja staršev za šolske stroške (postmoderna situacija).

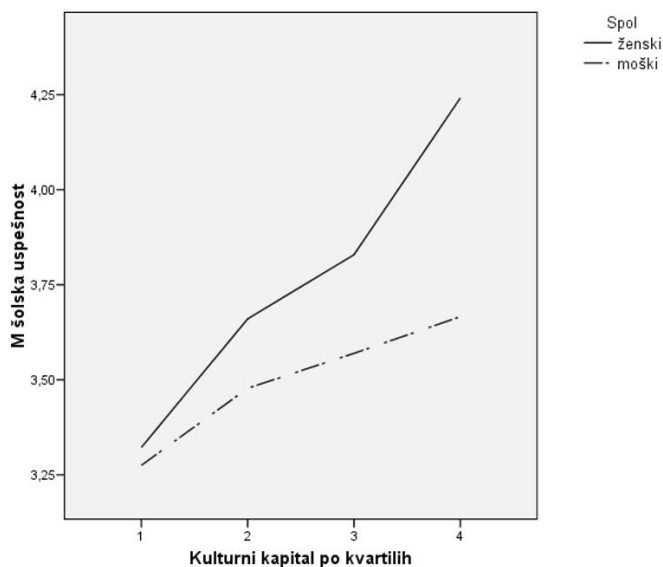

(Flere, 2009)

Graf prikaže izrazito korelacijo med družbenim položajem družine in šolsko uspešnostjo. Izobrazba staršev je visoko korelirana s šolsko uspešnostjo z najvplivnejšo komponento izobrazbe matere, predvsem v navezavi na oceno pri slovenskem jeziku, matematiki in prvem tujem jeziku. Izrazitejši je dvig uspešnosti dečkov glede na družbeni položaj. (Flere, 2009)

Kulturni kapital

Bourdieu v svojem delu izpostavi, da prav kulturni kapital odigra ključno vlogo pri kasnejšem socialnem položaju in uspešnosti (Bourdieu & Passeron, 1990). Kulturni kapital se nanaša na različne oblike znanja, spoznanj in občutenj, ki so privzeta v obdobju zgodnje socializacije in sicer od specifične socialne skupnosti (družine). Kot številni sociologi, da tudi sam največji poudarek temu obdobju. Prav kulturni kapital, naj bi bil tisti, ki olajšuje socialno mobilnost. Ta se prenaša iz generacije na generacijo, kar je izpostavil kot primer sosledja, da navadno tisti z višjo stopnjo izobrazbe tvorijo višji družbeni sloj in tako lažje zagotovijo uspešno prihodnost in kvalitetno izobrazbo svojim potomcem.

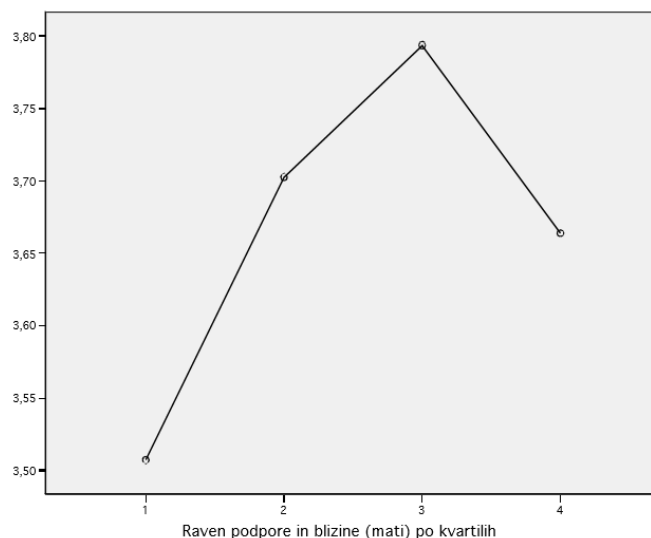

(Flere, 2009)

Po Fleretovi raziskavi ima kulturni kapital večjo vlogo pri deklicah in pri njih signifikantno zviša učni uspeh, medtem ko je pri dečkih učinek manjši. Podobni rezultati se pokažejo, ko upoštevamo izobrazbo staršev, pri čemer ima izobrazba matere statistično značilnejši večji vpliv kot izobrazba očeta. (Flere, 2009)

Družinski procesi in struktura

Izvedene raziskave so pokazale, da na uspeh posameznika vplivajo faktorji, ki se navezujejo na strukturo družine, družinske procese in odnose v družini. V strukturo družin je potrebno zajeti tudi vrstni red rojstva in spol otroka. V socializaciji naj bi bil prisoten vpliv razlik, zaradi katerih dečki pogosto prejmejo manj vodenja, nadzora, podpore, kar skupaj z tihim prepričanjem, da učenje ni možato, vpliva na uspeh. (Marjanovič Umek Ljubica, 2006)

(Flere, 2009)

Tisti, ki prejmejo najmanj podpore s strani matere imajo statistično gledano nižji šolski uspeh, a na drugi strani je tako tudi pri tistih z previsoko pozornostjo, kjer povprečje statistično ponovno pade. Podoben pojav je mogoče zaznati tudi, ko opazujemo vpliv bližine in podpore očeta, le z manjšim vplivom. Izsledki glede nadzora staršev so ponovno pokazali, da je povprečje tistih z najmanj nadzora najnižje, medtem ko pri tistih z največ nadzora s strani staršev ponovno pada. Materin nadzor igra večjo vlogo pri uspehu otroka, na kar kaže tudi šibek vpliv nadzora očeta. Rezultati nakazujejo, da lahko starši, navkljub nizkemu dohodku in izobrazbi, otroka uspešno vzpodbujajo. Torej je med drugim za šolsko uspešnost pomembna družinska kohezija, prisotnost podpore in bližine staršev ter njihova zdrava vključenost v šolski proces otroka, kar naj bi v nadaljevanju pozitivno vplivalo na odnos letega do izobraževanja in na samopodobo. Za pomembnejše se izkaže početje in mišljenje družine ter izobrazba staršev, kot imetje družine (čeprav socio-ekonomski položaj še vedno ostaja eden izmed glavnih faktorjev uspeha). Raziskava je pokazala na negativen vpliv enostarševstva na šolsko uspešnost otroka, vendar ni dokazana kot statistična značilnost. V to domnevo moramo zajeti ekonomsko komponento, ki ima vpliv na učni uspeh (primanjkljaj dohodka). Nezaznavna je korelacija med uspehom in reorganiziranostjo družine. Številni tudi izpostavljajo povezanost večje družine z manj pozornosti individualno namenjene otroku in posledično slabšo šolsko uspešnostjo), kljub temu prepričanju pa po drugih raziskavah velikost družine ni negativen faktor, ampak celo nezaznaven (Flere, 2009).

Šolska deviantnost

Deviantnost je posledica dejavnikov biološke, psihološke in družbene kategorije, ki je pri raziskovanju dejavnikov šolske uspešnosti ne gre zanemariti. Navadno imajo šole z najvišjim odstotkom deviantnosti skupne lastnosti, kot so nezadostna sredstva za poučevanje, slabo sodelovanje med učitelji, nedosledno uveljavljanje sankcij, neučinkovito in nemotivirano osebje, ... Nasprotno vzdušje naj bi bilo v šolah, kjer se izvajajo šolske in obšolske dejavnosti ter se jih učenci zavzeto udeležujejo, prisoten nadzor in vključenost s strani staršev ter kjer vrstniki izvajajo neformalni družbeni nadzor. Izsledki raziskav so pokazali, da je med pojavoma močna korelacija, a tu se pojavlja vprašanje, ali je deviantnost posledica ali vzrok

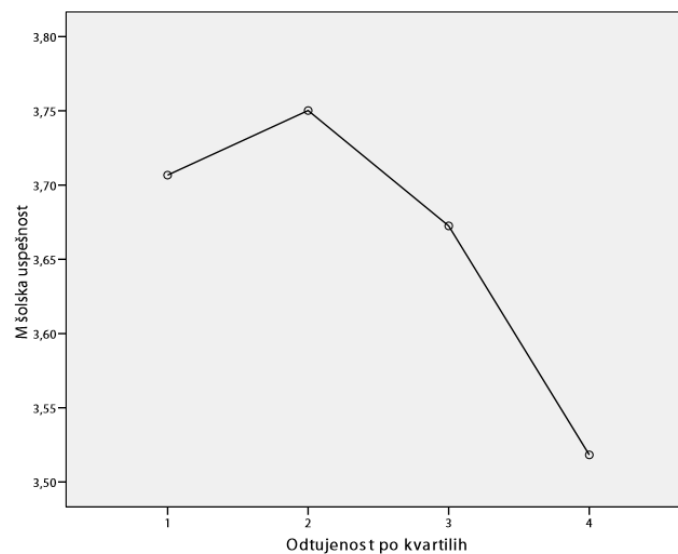
nižje šolske uspešnosti (Flere, 2009). Lahko ugotavljamo, da je šolska deviantnost posledica dejavnikov, ki presegajo šolsko okolje in ni zgolj nadaljevanje šolske neuspešnosti.

Socialna anksioznost

Anksioznost je neugoden čustveni odziv na dogodke, ki jih doživljamo kot za nas ogrožajoče in nevarne. Zajemajo zaskrbljenost, saj sklepamo, da se nismo sposobni učinkovito odzvati na nevarnost in pretirano čustvenost. Anksioznost je na eni strani videna kot trenutno stanje, na drugi pa kot trajna poteza osebnostne strukture in je v visoki korelaciji z depresijo. Socialna anksioznost pa predstavlja nelagodje posameznika in strah pred zadrego v interakciji z družbo, zato je socialno anksiozen učenec praviloma ob prisotnosti šolskega okolja bolj plah in zadržan, kot manj anksiozni sovrstniki, ki jih učitelji navadno doživljajo kot sposobnejše. Najnovejše raziskave dokazujejo, da socialna anksioznost ni močno povezana s šolskim uspehom, a je tesno povezana s pojavi, ki negativno vplivajo na šolsko uspešnost (slaba samopodoba, depresija). Socialna anksioznost ima posreden učinek na šolsko uspešnost skozi druge pojave povezan z dojetjem sebe. Med drugim pa so raziskave pokazale na večjo raven anksioznosti pri akademsko nadarjenih dijakih (Flere, 2009)

Odtujenost

Eden izmed najbolj poznanih družboslovnih konceptov, ki po Marxu pomeni, da človek sebe ne uresničuje, uresničujejo pa se dejavnosti in proces dela, ki je organiziran tako, da postane delo človeku tuje, vsiljeno in prisiljeno.

(Flere, 2009)

Po ugotovitvah Flereta in sodelavcev je povezava med odtujenostjo in učnim uspehom šibka, a ima vseeno statistično korelacijo, v kolikor opazujemo izsledke po kvartilih pa so rezultati jasnejši.

Anomičnost

Pojem je po oblikovanju E. Durkheima (1897), mesto našel predvsem v socialni psihologiji. V primeru raziskovanja korelacije med šolskim uspehom in anomičnostjo se jo razlaga predvsem kot osebnostno potezo, torej kot zavračanje veljavnosti družbenih pravil, doživljanje negotovosti, primanjkanje prisile in odsotnost družbenih pravil, na splošno pomanjkanje posameznikove integracije v družbeno življenje (Flere, 2009). Taista raziskava je pokazala, da povezave med slednjima ni.

Samopodoba / Vpliv šolskega uspeha na razvoj mladostnika

Samopodoba je ena izmed temeljnih področij osebnosti, s postopnim oblikovanjem od zgodnjega otroštva dalje in se razvija skozi celo življenje. Nanaša se na sebstvo, identiteto, socialni jaz, samopredstavo, samorazumevanje in pojmovanje samega sebe (Lamovec v Flere, 2009).

Lahko je razlagana kot eden izmed vplivov na šolski uspeh, a obenem tudi slednji vpliva na samopodobo mladostnika. V izvedeni raziskavi (Flere, 2009) se je kot močnejši osebnosti konstrukt kot samopodoba pokazal le vpliv inteligentnosti. Šolski uspeh vpliva na mladostnikovo samopodobo in je pomemben dejavnik življenjskega sloga in zdravja, kar so pokazale številne raziskave. Leta 2018 je bila izvedena periodična raziskava "Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki", katere namen je razumevanje zdravja otrok in mladostnikov v najširšem smislu (telesno, duševno, čustveno) in v različnih socialnih kontekstih (šola, družina, vrstniki). Rezultati so pokazali, da so mladostniki z boljšim uspehom, na splošno bolj zadovoljni z življenjem, boljšega zdravja, imajo manj poškodb in kažejo manj psihosomatskih simptomov. Med njimi je redkejša konzumacija alkoholnih pijač, uživanja tobaka ter manj komunikacije prek digitalnih medijev. Poročajo tudi o bolj odprti komunikaciji s starši in prijatelji, med drugim tudi boljših prehranjevalnih navadah in samopodobi. Mladostniki, katerih učni uspeh je v skladu s pričakovanji staršev in njih samih, so navadno boljšega počutja, imajo bolj zdrave življenjske navade in odnose znotraj družine oziroma z vrstniki.

Lokus kontrole

Pojem izvira iz Rotterjeve (1954) socialno-kognitivne teorije osebnosti. Obenem ima tudi družbeni kontekst, v katerem je posameznik odvisen od lastnih prizadevanj, kar naj bi bilo značilno predvsem za moderno družbo. Tako se v sodobni družbi pojavlja prepričanje, da osebe z razvitim internim lokusom kontrole dojemajo izide lastnih dejanj kot odvisne od prizadevanj, zato se razvitost te sposobnosti jemlje kot zrelost in odgovornost. Mladi z notranjim lokusom kontrole posledice dejanj pripisujejo sebi, tisti z zunanjim lokusom kontrole pa zunanjim dejavnikom. Tako se notranji lokus nadzora povezuje z večjo aktivnostjo posameznika in lastno motivacijo, medtem ko je zunanji lokus doživet pasivno in posameznika prepušča naključjem, situaciji in drugim. Ključnega pomena za otrokovo šolsko uspešnost je prav oblikovanje zmernega samonadzora, torej, da otrok razvije sposobnost dolgoročnega načrtovanja in uresničevanja rednih dejavnosti, naj bodo to šolske ali izvenšolske. Višji kot je samonadzor, višja je raven inteligence, kot so dokazale številne raziskave. Pri tem se kot temeljna dejavnost za razvoj le-tega izpostavlja branje ter ljubezen do branja, pri čemer vlogo igrajo predvsem starši, ki naj bi bili usklajeni v vzgoji, prav tako pa bi tudi sami imeli določen kulturni kapital in vrednotenje vedenja. Raziskava (Flere, 2009) je pokazala, da preveliko obremenjevanje in usmerjenje neuspehov kot posledico lastnih dejanj deluje zaviralno. Na drugi strani manjša izraženost eksternega lokusa poveča možnosti

za razvoj internega lokusa, kar vodi v motivirajoče šolsko razpoloženje, a je za to potrebna predhodna zrelost. Za skupino manj uspešnih je značilno, da slednje pripisujejo eksternim oblikam kontrole. Niti v primerjavi eksternega in internega lokusa nadzora šolska uspešnost pa ni povezana z linearnim višanjem šolskega povprečja.

Obšolske dejavnosti

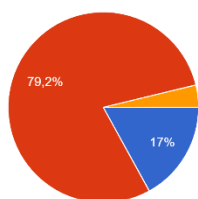
V času mladosti je mladim na voljo pretežno veliko prostega časa, ki ga lahko preživijo na številne načine; znotraj organiziranih dejavnosti (športne dejavnosti, akademski in predmetni krožki, druge interesne dejavnosti ali izven njih (druženje z vrstniki, ob uporabi množičnih medijev, itd.). Velja, da so strukturirane dejavnosti pozitiven vpliv na mladostnikov akademski in socialni razvoj, ki posamezniku nudijo možnost za pozitiven razvoj, njegovo iniciativo in notranjo spodbudo, slednja je le redko prisotna pri nestrukturiranih izvenšolskih dejavnostih. Po vplivu na učni uspeh in navade mladostnika si sledijo znotraj šolske, organizirane in umetniške dejavnosti, pasivne dejavnosti, družinske in verske dejavnosti in uporaba elektronskih medijev. Ugotovljena je negativna povezava med druženjem z vrstniki kot preživljanje prostega časa in ostalimi nestrukturiranimi oblikami preživljanja prostega časa. Presenetljiv pa je pozitiven vpliv pasivnega preživljanja prostega časa na višjo šolsko uspešnost, v tolmačenje slednjega je treba vključiti dejstvo, da se le-te dejavnosti navadno odvijajo doma, ob prisotnosti staršev in brez prisotnosti vrstnikov, ki naj bi po številnih raziskavah igrali negativen faktor. Vredno je omeniti, da se pojem pristočasnih dejavnosti v slovenskem območju razlikuje od ameriškega ali zahodnoevropskega. V našem primeru gre navadno za individualno željo in interes, medtem ko je v zgoraj omenjenih primerih, participacije kriterij pri vpisu v srednje šole in na fakultete. Čeprav pri nas zaenkrat niso upoštevane pri vpisu, pa igrajo nadaljnjo močno vlogo pri večanju kompetenc in imajo družbeno ugoden učinek. V takšnih primerih se lahko plačljive izvenšolske dejavnosti pojavljajo tudi kot oblika ekskluzivnosti in faktor družbene neenakosti. (Flere, 2009)

Empirični del

V empiričnem delu smo raziskovali strukturo dijakov dveh ljubljanskih gimnazij. Gimnazijo 1 predstavlja gimnazija z navadno visoko omejitvijo opisa (približno 170 točk od maksimalno možnih doseženih 175 točk), gimnazija 2 pa je ena izmed ljubljanskih gimnazij, kjer omejitve vpisa praviloma ni. Omejitev vpisa se vzpostavi na podlagi prijav osnovnošolcev v srednješolske programe, torej je pogojena z njihovim uspehom tekom zadnje triade osnovne šole. Lahko bi rekli, da se tako že kmalu naredi selekcija med dijaki in nekateri izmed manj selektivnih programov hitro dobijo prizvok manj zahtevnih. Zanimala nas je primerjava kulturnega kapitala enih in drugih, kar smo poskušali odkriti skozi vprašanja, nanašajoča se na kulturno udejstvovanje mladih, uspešen zaključek glasbene šole, pogostost obiskovanja kulturnih prireditev in izobrazbo staršev. V nadaljevanju nas je zanimalo kako se stopnja selektivnosti srednje šole ob vpisu, odraža v tipu študijskih programov, ki jih izbirajo dijaki zadnjih letnikov.

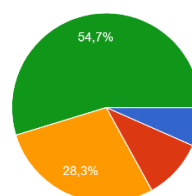
V anketi kombiniranega tipa so sodelovali 204 dijaki. Od tega je šlo za 106 dijakov Gimnazije 1, kar predstavlja 52% in 98 dijakov Gimnazije 2, torej 48%. Anketirani na Gimnaziji 1 so v 17% moškega spola, 79% ženskega spola in 4%, ki se opredelijo v skupino »Drugo«. Prevladujejo dijaki 4. letnika (55%), sledijo dijaki 3. letnika (29%), dijaki 2. letnika (10%) in kot zadnji dijaki 1. letnika (7%).

Spol
106 odgovorov

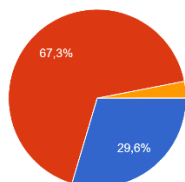
Gimnazija 1

Letnik gimnazijskega izobraževanja:
106 odgovorov

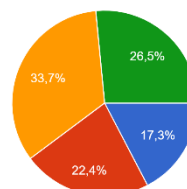
Medtem ko so anketirani na Gimnaziji 2 v 30% moškega spola, 67% ženskega spola in 3% opredeljeni v skupino »Drugo«. Prevladujejo dijaki 3. letnika (37%), sledijo dijaki 4. letnika (27%), dijaki 2. letnika (22%) in kot zadnji dijaki 1. letnika (17%).

Spol
98 odgovorov

Gimnazija 2

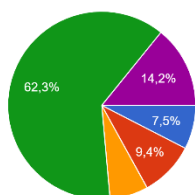
Letnik gimnazijskega izobraževanja:
98 odgovorov

Iz izsledkov ankete je razvidno, da je delež visokošolsko izobraženih mater višji med dijaki Gimnazije 1, prav tako kot stopnja formalno dosežene izobrazbe očetov gimnazijcev šole 1. Pri starših dijakov Gimnazije 1 vidimo večjo procentualno razliko med materjami z

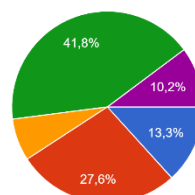
visokošolsko izobrazbo in očeti z visokošolsko izobrazbo, medtem ko je razmerje med enimi in drugimi v primeru Gimnazije 2 1:1. Obenem je delež staršev z zgolj osnovnošolsko izobrazbo večji v primeru Gimnazije 2. V kolikor primerjamo število mater, ki imajo doseženo osnovnošolsko ali srednješolsko izobrazbo vidimo, da gre v primeru Gimnazije 1 za 17% mam, medtem ko pri Gimnaziji 2 za 40%. Podobno velja tudi za očete, s 25% pri Gimnaziji 1 in 45% za primer Gimnazije 2. Število staršev z doktoratom je skoraj dvakrat večje pri Gimnaziji 1 (36% proti 19%).

Stopnja formalno dosežene izobrazbe matere:
106 odgovorov

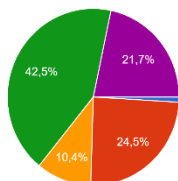
Gimnazija 1

Stopnja formalno dosežene izobrazbe matere:
98 odgovorov

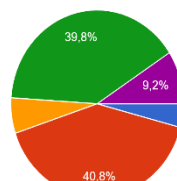
Gimnazija 2

Stopnja formalno dosežene izobrazbe očeta:
106 odgovorov

Gimnazija 1

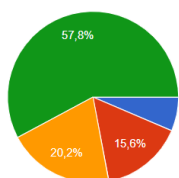
Stopnja formalno dosežene izobrazbe očeta:
98 odgovorov

Gimnazija 2

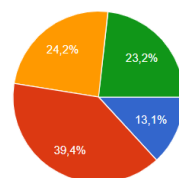
Delež dijakov, katerih družina ima v lasti več kot dvesto knjig, je na Gimnaziji 1 znatno večji in sicer za kar 35%. Med tem ko je za dijake Gimnazije 1 najbolj značilen odgovor »več kot 200 knjig«, je najpogostejši odgovor dijakov Gimnazije 2 »med 50 in 100«. Flere izpostavlja branje kot enega izmed najpomembnejših faktorjev, ki v nadaljevanju vpliva na posameznikovo akademsko uspešnost.

Število knjig, ki jih ima tvoja družina v lasti:
109 odgovorov

Gimnazija 1

Število knjig, ki jih ima tvoja družina v lasti:
99 odgovorov

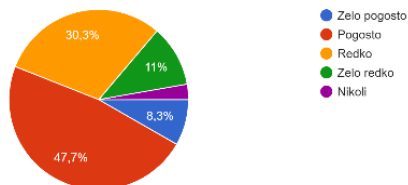

Gimnazija 2

Ugotavljamo, da med dijaki Gimnazije 1 in Gimnazije 2 opazimo nekaj razlik glede obiskovanja kulturnih dogodkov in gledališča v mlajših letih. Dijaki Gimnazije 1 so v 56%

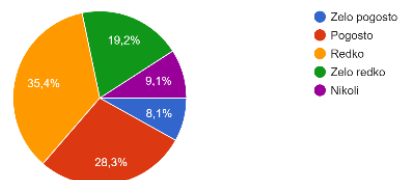
odgovorili, da so se kulturno udeleževali pogosto ali zelo pogosto, med tem ko gre pri Gimnaziji 2 za 36% dijakov.

Kako pogosto si kot otrok obiskoval/a gledališče in kulturne dogodke?
109 odgovorov

Gimnazija 1

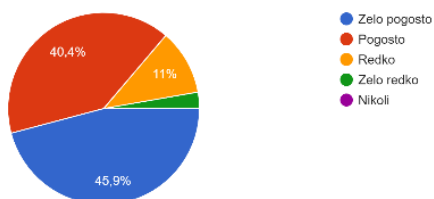
Kako pogosto si kot otrok obiskoval/a gledališče in kulturne dogodke?
99 odgovorov

Gimnazija 2

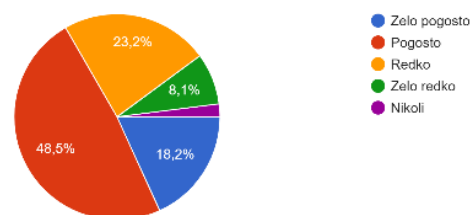
Dijaki Gimnazije 1 so v 46% odgovorili, da so knjižnico obiskovali zelo pogosto, v primeru dijakov Gimnazije 2 pa zgolj 18% dijakov. Skoraj 86% dijakov Gimnazije 1 je knjižnico obiskovalo zelo pogosto ali pogosto. Isti odgovor na vprašanje poda manj dijakov Gimnazije 2 (66%).

Kako pogosto si kot otrok obiskoval/a knjižnico?
109 odgovorov

Gimnazija 1

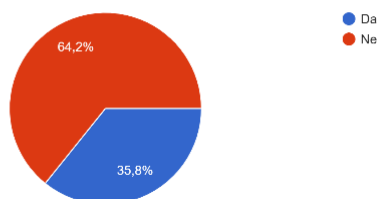
Kako pogosto si kot otrok obiskoval/a knjižnico?
99 odgovorov

Gimnazija 2

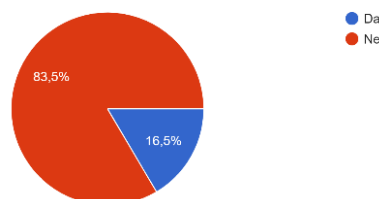
V primeru Gimnazije 1 je delež dijakov, ki uspešno dokončali nižjo glasbeno šolo, kar dvakrat večji kot v primeru dijakov Gimnazije 2.

Uspešno sem dokončal/a nižjo glasbeno šolo?
109 odgovorov

Gimnazija 1

Uspešno sem dokončal/a nižjo glasbeno šolo?
97 odgovorov

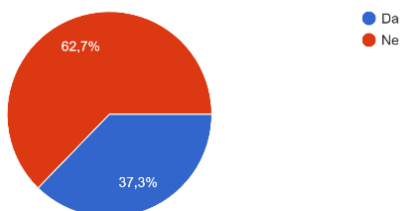

Gimnazija 2

Kar 49% dijakov Gimnazije 2 aktivno trenira in se udeležuje športnih tekmovanj, medtem ko

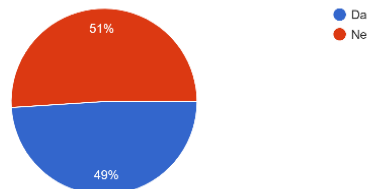
gre v primeru dijakov Gimnazije 1 za nekoliko manjši delež dijakov, in sicer 37%. S tem tudi potrdimo našo hipotezo, da se bo s športom ukvarjalo več dijakov Gimnazije 2.

Aktivno treniram in se udeležujem športnih tekmovanj?
110 odgovorov

Gimnazija 1

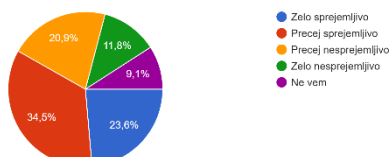
Aktivno treniram in se udeležujem športnih tekmovanj?
98 odgovorov

Gimnazija 2

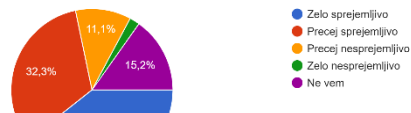
Pri vprašanju o sprejemljivosti izbire nadaljevanja izobraževanja na strokovni ali srednje šoli namesto na gimnaziji pri podanih odgovorih “zelo sprejemljivo” in “sprejemljivo” ne opazimo večjih odstopanj. Manjša razlika se pojavi pri negativno obarvanih odgovorih, kjer bi bil vpis dijakov v srednjo šolo namesto na gimnazijo za 26% staršev dijakov Gimnazije 2 precej nesprejemljiv ali zelo nesprejemljiv. Malo večji delež opazimo v prvi skupini, torej Gimnazija 1 in sicer 31%.

Kako sprejemljivo bi bilo za starše, ko si se vpisoval/a v srednješolsko izobraževanje, da ne bi izbral/a gimnazije, ampak srednjo strokovno ali poklicno šolo?
110 odgovorov

Gimnazija 1

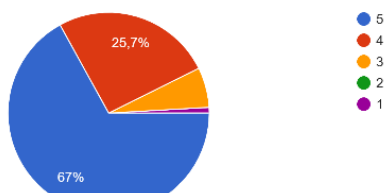
Kako sprejemljivo bi bilo za starše, ko si se vpisoval/a v srednješolsko izobraževanje, da ne bi izbral/a gimnazije, ampak srednjo strokovno ali poklicno šolo?
99 odgovorov

Gimnazija 2

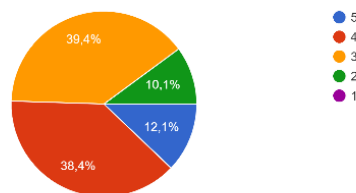
Najopaznejša odstopanja se pojavijo pri zaključenem šolskem uspehu posameznika v šolskem letu 2021/22, s kar 67% dijakov Gimnazije 1, ki so šolsko leto zaključili z odličnim uspehom in zgolj 12% dijakov Gimnazije 2. Obenem je bilo med dijaki Gimnazije 2, kar 50% takih, ki so šolsko leto zaključili z zadostnim ali dobrim uspehom, na Gimnaziji 1 pa le 7%.

Šolski uspeh ob koncu šolskega leta 2021/22:
109 odgovorov

Gimnazija 1

Šolski uspeh ob koncu šolskega leta 2021/22:
99 odgovorov

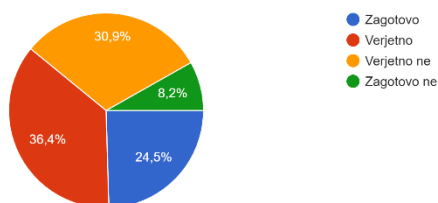
Gimnazija 2

Med 98 odgovori dijakov Gimnazije 1 na vprašanje o smeri nadaljevanja študija se najpogosteje pojavi medicina (10 dijakov), sledi pravo (9), ekonomija (8), farmacija (5), psihologija (5), pogosti pa so tudi programi na Fakulteti za matematiko in fiziko in Biotehniški fakulteti.

Med 77 odgovori dijakov Gimnazije 2 se prav tako najpogosteje pojavlja medicina (5), smeri Fakultete za šport (5), sledi psihologija (4), ekonomija (4) in pravna fakulteta (1). Pogosto se pojavljajo tudi smeri povezane s kemijo in farmacijo. Visoke ambicije so vidne na obeh gimnazijah, a se z ozirom na bistveno razliko v uspehu med dijaki obeh gimnazij pojavlja vprašanje ali bodo te ambicije tudi uresničene.

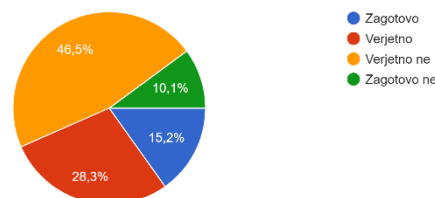
Med dijaki Gimnazije 1 je več kot 60% dijakov zagotovo ali verjetno odločenih za dodiplomski ali podiplomski študij v tujini, pri Gimnaziji 2 pa je delež takšnih dijakov nekoliko nižji in sicer 43%.

Ali si razmišljal/a o študiju v tujini na diplomski ali podiplomski ravni?
110 odgovorov

Gimnazija 1

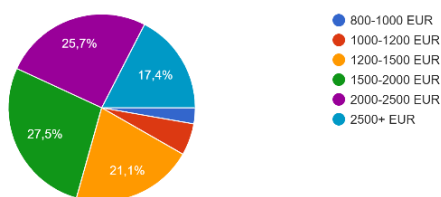
Ali si razmišljal/a o študiju v tujini na diplomski ali podiplomski ravni?
99 odgovorov

Gimnazija 2

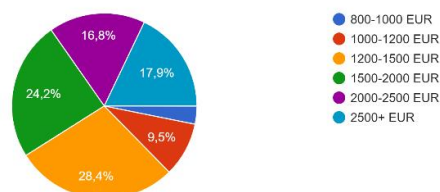
Pričakovanja povezana z neto mesečno plačo so zelo podobna med dijaki Gimnazije 1 in dijaki Gimnazije 2. V 5% odstopanju opazimo pomik dijakov Gimnazije 1 k višjim pričakovanim plačnim razredom, a so odstopanja zanemarljiva. Primerjava pričakovanj glede neto mesečne plače je še en dokaz podobne ambicioznosti dijakov obeh gimnazij, ki pa ni osnovana na podobnem uspehu.

Neto mesečna plača, ki jo pričakuješ ob redni zaposlitvi:
109 odgovorov

Gimnazija 1

Neto mesečna plača, ki jo pričakuješ ob redni zaposlitvi:
95 odgovorov

Gimnazija 2

Interpretacija rezultatov

Stopnja formalno dosežene izobrazbe staršev dijakov Gimnazije 2 je nižja v primerjavi z dijaki Gimnazije 1, s čimer lahko potrdimo prvo hipotezo. Prav tako lahko potrdimo drugo hipotezo, saj je število knjig, ki jih ima v lasti družina dijaka Gimnazije 2 manjše kot med dijaki Gimnazije 1. Dijaki Gimnazije 2 so kot otroci redkeje obiskovali gledališče, knjižnice in razne kulturne dogodke kot dijaki Gimnazije 1, torej lahko potrdimo tudi tretjo hipotezo. Na Gimnaziji 1 prav tako najdemo tudi več dijakov, ki so uspešno dokončali nižjo glasbeno šolo, na Gimnaziji 2 pa več dijakov, ki se aktivno udeležujejo športnih tekmovanj. Šolski uspeh ob koncu leta dijakov Gimnazije 2 je opazno nižji v primerjavi z dijaki Gimnazije 1. Prav tako se dijaki Gimnazije 2 redkeje odločajo za vpis na študij v tujini. Sedma hipoteza o vpisu na študije z višjo omejitvijo je težje empirično preverljiva, a se procentualno v primeru dijakov Gimnazije 1 pogosteje pojavljajo študiji z višjimi omejitvami, kot so medicina, farmacija, psihologija, ... Dijaki Gimnazije 1 pričakujejo nekoliko višje mesečne plače ob redni zaposlitvi kot dijaki Gimnazije 2, a gre za zanemarljivo razliko, torej lahko deveto in s tem zadnjo hipotezo ovržemo.

Zaključek

Tekom raziskovalne naloge smo ugotovili, da je šolska uspešnost produkt številnih dejavnikov, ki tako ali drugače zaznamujejo posameznikovo akademsko pot. Pridobljena formalna izobrazba se neločljivo povezuje s posameznikovim družbenim položajem in družbeno mobilnostjo. Bourdieu na drugi strani opozarja, da šola navkljub svojim meritokratskimi idejam, deluje kot mehanizem, ki reproducira družbene neenakosti. Učenci, socializirani v skladu z dominantno kulturo, ki se odraža tudi v nadstavbi (torej pravo, politika, vera in seveda šolstvo), imajo boljša štartna izhodišča in večje možnosti za uspeh. Fleretova raziskava zaključuje, da je slovenska šola sistematično selektivna. Šolski sistem inteligentne dijake, ki naj bi bili v večini notranje kontrolirani, z urejenim družinskim življenjem, s pozitivno samopodobo, ukvarjajoče se s kulturnimi dejavnostmi itd., nagrajuje. Obenem pa izsledki raziskave organizacije PISA iz leta 2018 optimistično kažejo na manjšo povprečno razliko v doseženih točkah po posamezni sekciji med privilegiranimi in socio-ekonomsko šibkejšimi učenci. (OECD, 2018) (Štraus Mojca, 2011)

Pogosto zasledimo primerjave gimnazij, ki so uradno zavezane k istemu programu, a naj bi se razlikovale v zahtevnosti in strukturi dijakov. Ob interpretaciji rezultatov smo ugotovili, da je delež dijakov z boljšimi štartnimi izhodišči statistično večji na Gimnaziji 1 kot na Gimnaziji 2. Sestava dijakov se je odražala tudi v izbiri njihovih nadaljnjih študijev, kjer so se dijaki Gimnazije 1 procentualno pogosteje odločali za študije z višjimi omejitvami in študijske programe, ki se povezujejo z močjo, ugledom in ekonomskim kapitalom – po Webru komponentami družbenega položaja. Tako že znotraj šole opazimo družbeno reprodukcijo ter oblikovanje družbene stratifikacije med samimi gimnazijami kot ustanovami, kar vodi v glorifikacijo enih in stigmatizacijo drugih šol.

Bibliografija

- Bell, D. (1973). *The Coming of Post-Industrial Society*. New York: Basic Books. Pridobljeno iz ISBN - 0-465-09713-8
- Bernstein, B. (brez datuma). *Theory of Language Code*. Pridobljeno april 2020 iz Liquisearch.com: www.liquisearch.com/basil_bernstein/theory_of_language_code
- Bourdieu, P., & Passeron, J.-C. (1990). *Reproduction in education, society and culture*. Pridobljeno marec 2022 iz https://monoskop.org/images/8/82/Bourdieu_Pierre_Passeron_Jean_Claude_Reproduction_in_Education_Society_and_Culture_1990.pdf
- Flere, S. (2009). *Kdo je uspešen v slovenski šoli?* Pridobljeno april 2020 iz Dlib.si: <http://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-NFGHZ8XZ/340abbfc-5bfa-4814-8e73-5cf6014809ef/PDF>
- Marjanovič Umek Ljubica, G. S. (2006). Psihološki in družinski dejavniki šolske ocene. *Sodobna pedagogika*, 108-129.
- OECD. (2018). *Programme for International Students Assessment Results 2018*. Pridobljeno iz PISA: https://www.oecd.org/pisa/publications/PISA2018_CN_SVN.pdf
- Počkar, m. M., Andolšek, d., Popit, T., & Barle Lakota, d. (2009). *Uvod v sociologijo*. Ljubljana: DZS, založništvo in trgovina, d. d. Pridobljeno iz ISBN 978 961 02 0110 6
- Poljanšek, M. (2008). Šola in družbena neenakost - PISA 2006. *Sodobna pedagogika*, 158-179.
- Poljanšek, M. (brez datuma). *Socializacija*. Pridobljeno april 2020 iz Office Apps Powerpoint: <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=http%3A%2F%2Fwww.shrani.si%2Ff%2F1Y%2Fup%2F28bBvQ3c%2Fsocializacija.ppt>
- Štraus Mojca, N. M. (2011). Doseganje temeljnih in najvišjih ravni pismenosti slovenskih učenk in učencev v rezultatih raziskave PISA. *Sodobna Pedagogika*, 158-176.
- Tinklin, T., Croxford, L., Ducklin, A., & Frame, B. (2003). *Policy Futures in Education, Volume 1, Number 4*. Pridobljeno april 2020 iz Journals.sagepub.com: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.2304/pfie.2003.1.4.3>